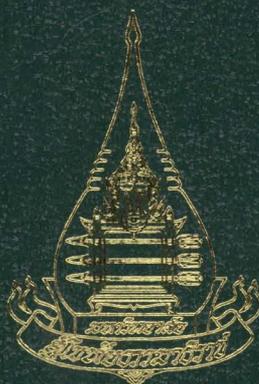

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

245429

มหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์

นางสาวจริยา นิ่งวอ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

600249 591

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

245429

มหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์

นางสาวอริสรา มังวอ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

**The Celebration Entertainment Presented for the Royal Crematorium in the
Rattanakosin Period**

Miss Arisara Mangwo

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Thai Studies
School of Liberal Arts
Sukhothai Thammathirat Open University

2009

หัวข้อวิทยานิพนธ์ มหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์
ชื่อและนามสกุล นางสาวอริสรา มังวอ
แขนงวิชา ไทยคดีศึกษา
สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์
2. อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล
3. อาจารย์ ดร. ชนัย วรรณะลี

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. สิริชัยชาญ พักจำรูญ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ชนัย วรรณะลี)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
ไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

วันที่ 11 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2553

ชื่อวิทยานิพนธ์ มหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์

ผู้วิจัย นางสาวอริสรา มังวอ **ปริญญา** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์เรือเอกหญิง ปรีชา หิรัญประดิษฐ์

(2) อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนางษากุล (3) อาจารย์ ดร. ชนัย วรรณะดี **ปีการศึกษา** 2552

บทคัดย่อ

245429

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาและจุดประสงค์ของมหรสพสมโภชในงานพระเมรุ (2) รูปแบบของมหรสพในงานสมโภชงานพระเมรุ

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อภิปรายผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า (1) การแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุ มีจุดประสงค์ให้ประชาชนชม และถือว่าเป็นการออกทุกข์ อีกทั้งยังเป็นการแสดงแสนยานุภาพของพระมหากษัตริย์อีกด้วย การแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และสืบเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และได้ถูกยกเลิกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงปฏิบัติตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีพระบรมราชโองการให้ยกเลิกการแสดงมหรสพ เนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของแผ่นดิน ต่อมาการแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุ ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งในรัชกาลปัจจุบัน (2) รูปแบบการแสดงของมหรสพสมโภชในงานพระเมรุในช่วงรัชกาลที่ 1-5 ไม่พบรายละเอียดรูปแบบการแสดง ปัจจุบันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงโปรดให้มีการรื้อฟื้นการแสดงมหรสพในงานพระเมรุ ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ งานทั้งสองนี้มีรูปแบบการแสดงมหรสพสมโภชดังนี้ รูปแบบการแสดงหนังได้แก่ การไหว้ครุ การแสดงเบ็กรัง การแสดงการเช็ดหนัง เรื่องรามเกียรติ์ และการส่งครุ รูปแบบการแสดงโขนได้แก่ การโหมโรง การจับเรื่อง และการส่งครุ รูปแบบแสดงละครได้แก่ การโหมโรง และการดำเนินเรื่อง รูปแบบการแสดงหุ่นได้แก่ การโหมโรง การไหว้ครุ และการดำเนินเรื่อง

คำสำคัญ มหรสพ งานพระเมรุ สมัยรัตนโกสินทร์

Thesis title: The Celebration Entertainment Presented for the Royal Crematorium in the Rattanakosin Period

Researcher: Miss Arisara Mangwo;

Degree: Master of Arts (Thai Studies); **Thesis advisors:** (1) Lt. Preeya Hiranpradith RTN, Associate Professor; (2) Dr. Somkiet Whattanapongsakun; (3) Dr. Chanai Wannalee; **Academic year:** 2009

Abstract

245429

The purposes of this research were to study (1) the historical background and objectives of the entertainment presented in the royal cremation ceremonies in the Rattanakosin period; and (2) the pattern of the entertainment presented in the royal cremation ceremonies.

The research methodology included documentary research, interviews, and non-participatory observation. Research findings were presented and discussed by analytical description.

Research findings were as follows: (1) The presentation of entertainment in the royal cremation ceremonies was for the people to enjoy and to get a respite from their grief. The entertainment also demonstrated the great power of the king. The presentation of entertainment in the royal cremation ceremonies had existed since the Ayutthaya period and continued up to the Rattanakosin period. However, it was abolished during the reign of King Rama the Sixth who acted in accordance with the wishes of his father, King Rama the Fifth. His main reason for abolishment of the presentation of entertainment in the royal cremation ceremonies was because he considered it to be wasteful of the kingdom's budget. Later on, the presentation of entertainment in cremation ceremonies was revived during the reign the present king, King Rama the Ninth. (2) As for the patterns of the entertainment presented in the royal cremation ceremonies, no detail of the patterns of that during the King Rama I – King Rama V period was available. During the reign of the present king, HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn ordered the revival of presentation of the entertainment during the royal funerals of HRH the Princess Mother and HRH Princess Narathiwat Ratchanakharin. The patterns of entertainment presented in the two royal funerals comprised the shadow play, Khon drama, drama, and puppet theater show. The pattern of shadow play consisted of the paying homage to the guru, the curtain raiser show, the main show on Ramayana, and the paying homage to the guru at the end of the show. The pattern of Khon drama consisted of the prelude musical show, the main show, and the ending show. The pattern of drama consisted of the prelude musical show, and the main show. The pattern of puppet theater show consisted of the prelude musical show, the paying homage to the guru, and the main show.

Keywords: Entertainment, Cremation ceremony, Rattanakosin period

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จาครองศาสตราจารย์ เรือเอก(หญิง) ปรีชา หิรัญประดิษฐ์ อาจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาจารย์ ดร.ชนัย วรรณะลี ผู้ช่วยอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจทาน และให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างดี นับตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ และคำแนะนำต่าง ๆ ในขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ แนะนำแหล่งข้อมูล รวมถึงแง่คิดในการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเพื่อนนักศึกษาไทยคดีรุ่นที่ 2 ทุก ๆ ท่านที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือในทุกขั้นตอนของการทำการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีในการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ

บุคคลสำคัญที่ผู้วิจัยต้องกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คือ บิดา-มารดาของข้าพเจ้า ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนด้วยดีตลอดมา รวมถึงครอบครัวของผู้วิจัยทุกคน และผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจตลอดมา จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

อริสรา มังวอ

กรกฎาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	2
วิธีการดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 2 งานพระเมรุสมัยรัตน โกสินทร์	9
ความหมาย	9
แนวคิดงานพระเมรุเกิดจาก	10
รูปแบบการจัดงานพระเมรุในสมัยรัตน โกสินทร์	11
การวิเคราะห์พระเมรุ	16
ลักษณะสำคัญของพระเมรุ	17
บทที่ 3 การมหรสพและวิวัฒนาการมหรสพสม โภชในงานพระเมรุสมัยรัตน โกสินทร์	18
การมหรสพ	18
วิวัฒนาการมหรสพในงานพระเมรุสมัยกรุงรัตน โกสินทร์	52
บทที่ 4 รูปแบบการแสดงมหรสพที่ใช้ในงานพระเมรุ	76
การแสดงหนังใหญ่	77
การแสดงโขน	81
การแสดงละคร	85
การแสดงหุ่น	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปรการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
สรุปรการวิจัย	95
อภิปรายผล	97
ข้อเสนอแนะ	98
บรรณานุกรม	99
ภาคผนวก	103
ก หนังสือขออนุญาตในการทำวิจัย	104
ข ภาพประกอบการทำวิจัย	109
ประวัติผู้วิจัย	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบละครนอกแบบหลวงและละครนอกแบบชาวบ้าน	90